

Asia: VN/33074/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää Opetushallituksen lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi alkoholilain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan

alkoholilakia muutettavaksi siten, että mahdollistetaan alkoholijuomien toimitus vähittäismyyntipaikasta tilaajalle tai muulle vastaanottajalle. Opetushallitus

lausuu seuraavaa.

Opetushallitus esittää ensinnäkin huolensa alkoholilain muutoksen vaikutuksista lapsiin ja nuoriin ja heidän perheisiinsä.

Suomessa alkoholijuomien tyypillisin juomistilanne on kotiympäristö (oma tai toisen koti tai muu yksityinen tila). Kuten hallituksen esityksen luonnoksessa

todetaan, esitys voi lisätä alkoholinkäyttöä erityisesti kotiolosuhteissa. THL:n uusimman tutkimuksen mukaan (Raitasalo 2024) Suomessa on noin 89 000

alaikäistä lasta (8,7 % kaikista alaikäisistä), joiden toisella tai molemmilla biologisilla vanhemmilla on jossain vaiheessa ennen lapsen täysi-ikäisyyttä vakava

päihdeongelma.

Hallituksen esityksessä todetaan, että esitettyyn muutokseen liittyy riski siitä, että alkoholiriippuvuudesta kärsivien alkoholinkulutus lisääntyy ja alkoholin

käyttö lisääntyy erityisesti kotiolosuhteissa. Opetushallitus ilmaisee huolensa myös lasten vanhempien alkoholin käytön lisääntymisestä esitetyn muutoksen

myötä. Lapsuus päihdeongelmaisen vanhemman kanssa on vakava riski lapsen terveydelle ja kehitykselle. Vanhempien alkoholin käytön vaikutukset lapsiin ovat pitkäkestoisia ja heijastuvat myöhemmällä iällä mielenterveys- ja päihdeongelmien sekä huono-osaisuuden riskeinä. Perheissä koetut päihdehaitat

ovat yksi niistä riskitekijöistä, joiden on todettu olevan yhteydessä sosiaali- ja terveyshaittojen kasautumiseen ja huono-osaisuuden periytymiseen sukupolvelta toiselle.

Tutkimusten mukaan keskeinen tekijä suomalaisten nuorten alkoholin käytön vähenemiseen on ollut tehostunut ikärajavaltio, joka on vaikeuttanut alkoholin saatavuutta alaikäisillä. THL:n asiantuntijoiden tekemän alkoholijuomien kotiinkuljetusta käsittelevän tutkimuskirjallisuuskatsauksen mukaan keskeinen vastuullisen myynnin ja myynninvalvonnan ongelma liittyy juuri ikärajojen tarkistamiseen. Näiden tulosten valossa ikärajavaltiota, päihtyneille

myyntikieltoa ja alkoholijuomien välittämisen valvontaa on edelleen tarpeen tehostaa alkoholijuomien myyntitilanteissa sekä huolehtia myynnin

vastuullisuudesta myös alkoholijuomien kotiinkuljetuksessa. Alkoholijuomien kotiinkuljetus joka tapauksessa kasvattaa riskiä tilannekohtaisiin alkoholihaittoihin kotijuomistilanteissa ja heikentää mahdollisuuksia myynnin vastuullisuuden viranomais- ja omavalvontaan. Toimittaja toimii todennäköisesti yksin tilanteessa, jossa hän voi joutua kieltäytymään toimitettavien alkoholien luovuttamisesta. Mahdollista on, että näissä tilanteissa ei noudateta riittävän tarkasti valvontaa, ja siten alkoholijuomia voi päätyä alaikäisille, päihtyneille tai häiritsevästi käyttäytyville henkilöille.

Alkoholilain muutoksessa tulee huomioida, miten turvataan lasten ja nuorten suojelu alkoholilta ja alkoholin käytön haitoilta sekä vähennetään

alkoholijuomien välittäminen ja luovuttaminen alaikäisille. Opetushallitus esittää muiden lausunnon antajien tavoin, että hallituksen esityksen antamista lykättäisiin. Opetushallitus ehdottaa, että jatkovalmistelussa vielä tarkemmin selvitettäisiin alkoholilain muutoksen vaikutukset terveyteen ja

hyvinvointiin sekä kokonaisvaikutukset lapsiin ja nuoriin huomioiden aiemman selvitystyön jälkeen julkaistut tutkimustiedot, mm. Raitasalo 23/2024. (Raitasalo K. 2024. Miten yleisiä perheiden päihdeongelmat ovat? Tutkimuksesta tiiviisti 23. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Esityksen mukaan suunnitteilla on toimituspassi, jonka tarkoituksena on varmistaa alkoholin toimittamisen lainmukaisuus ja vastuullisuus. Toimituspassin

järjestäminen suunnitellaan vapautettavaksi niin, että kyseistä koetta voivat järjestää ammatilliset oppilaitokset tai ammattikorkeakoulut. Tältä osin tulisi

Opetushallituksen näkemyksen mukaan huomioida, että kokeen järjestäjällä itsellään, tulee olla riittävä osaaminen alkoholilainsäädännöstä. Tämä on

erityisesti huomioitava, jos koe toteutetaan vastaavalla tavalla kuin nykyinen anniskelupassi. Anniskelupassin toteutusta ohjaa Valvira, mutta oppilaitoksilla on

melko suuri vapaus valita, miten koe toteutetaan käytännössä. Opetushallitus katsoo, että toimituspassissa tulisi olla anniskelupassia tiukempi ohjaus

hygieniapassin tavoin.

Opetushallitus kiinnittää huomiota siihen, että tehtävät, joissa toimituspassia tarvitaan, eivät edellytä toisen asteen tutkintokoulutusta eivätkä näin ollen kuulu ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen tai rahoituksen piiriin. Lähtökohtaisesti toimituspassia edeltävä koulutus ja kokeen vastaanottaminen olisivat liiketoimintaa koulutuksen järjestäjien taholta.

Opetushallitus pitää esityksen aikataulua varsin haasteellisena koulutuksen järjestäjille. Lain on tarkoitus tulla voimaan jo 1.1.2025, jolloin koulutuksen

järjestäjillä tulisi olla valmius järjestää liiketoiminnallisin lähtökohdin koulutusta ja vastaanottaa koe todennäköisesti varsin suurelle joukolle eri alojen

työntekijöitä. Opetushallitus katsoo, että toimituspassikoulutus sekä toimituspassiin liittyviin käytäntöihin ja lupiin olisi selkeää olla suunniteltuna

valtakunnalliset vastuutahot ja toimintatavat ennen toiminnan aloittamista.

Ruonala Heidi
Opetushallitus